

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Tanja BOTIČKI (ŽAKELJ)

**UVELJAVLJANJE POSAVSKEGA KONJA V SLOVENSKEM
KMETIJSKEM PROSTORU**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

**ENFORCEMENT OF POSAVINA HORSE IN SLOVENIAN
AGRICULTURE**

GRADUATION THESIS
Higher professional studies

Ljubljana, 2010

Z diplomskim delom končujem visokošolski strokovni študij kmetijstvo - zootehnika. Opravljeno je bilo na Katedrali za govedorejo, konjerejo, rejo drobnice, perutninarstvo, akvakulturo, etologijo in sonaravno kmetijstvo Oddelka za zootehniko Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Komisija za dodiplomski študij Oddelka za zootehniko je za mentorja diplomskega dela imenovala prof. dr. Ivana Štuheca.

Recenzent: prof. dr. Peter DOVČ

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Stanko KAVČIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Ivan ŠTUHEC
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Član: prof. dr. Peter DOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko

Datum zagovora:

Naloga je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani obliki.

Tanja Botički

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD	Vs
DK	UDK 636.1 (043.2)=163.6
KG	konji/pasme/posavski konj/kmetijstvo/vprašalniki/Slovenija
KK	AGRIS LO1/5120
AV	BOTIČKI (ŽAKELJ), Tanja
SA	ŠTUHEC, Ivan (mentor)
KZ	SI-1230 Domžale, Groblje 3
ZA	Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko
LI	2010
IN	UVELJAVLJANJE POSAVSKEGA KONJA V SLOVENSKEM KMETIJSKEM PROSTORU
TD	Diplomsko delo (Visokošolski strokovni študij)
OP	IX, 31 str., 11 pregl., 5 sl., 1 pril., 20 vir.
IJ	sl
JI	sl/en
AI	Diplomska naloga temelji na anketiranju članov Združenja rejcev posavskih konj. Od 219 poslanih vprašalnikov v marcu 2010, je bilo vrnjeno 96 anketnih vprašalnikov, to je le 43,84 odstotkov. Konjereja v Sloveniji ne spada med pomembnejše živinorejske panoge, vendar je lahko zelo dobra dopolnilna dejavnost manjših kmetij oziroma kmetij, ki zaradi geografskih lastnosti, ne morejo intenzivno kmetovati. Na takih kmetijah se kmetje odločajo za rejo hladnokrvnih konj, med drugim tudi za pasmo posavskega konja. Kmetije rejcev so povprečno velike 16,3 ha, od tega predstavlja 11,4 ha kmetijskih površin, 4,9 hektarja pa pokriva gozd. Rejci imajo na kmetiji povprečno 5,3 odraslih konj in 3,4 žrebeta, redijo še prašiče, perutnino, drobnico in v manjšem številu govedo. Povprečna obremenitev je 1,1 GVŽ / ha. Posavski konji na kmetijah opravljajo lažja kmetijska dela, vozijo zapravlživčke na raznih prireditvah, hkrati pa rejci prodajajo žrebeta za meso, ki predstavlja še dodaten vir zaslužka.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Vs
DC UDC 636.1(043.2)=163.6
CX horses/breeds/Posavina horse/agriculture/questionnaires/Slovenia
CC AGRIS L01/5120
AU BOTIČKI (ŽAKELJ), Tanja
AA ŠTUHEC, Ivan (supervisor)
PP SI-1230 Domžale, Groblje 3
PB University of Ljubljana, Biotechnical Faculty, Department of Animal Science
PY 2010
TI ENFORCEMENT OF POSAVINA HORSE IN SLOVENIAN AGRICULTURE
DT Graduation thesis (Higher professional studies)
NO IX, 31 p., 11 tab., 5 fig., 1 ann., 20 ref.
LA sl
AL sl/en
AB The thesis is based on interviews of members of the Association of Posavina horse breeders. Of 219 questionnaires sent out in March 2010, 96 questionnaires were returned, which represents only 43.84 percent. Horse breeding in Slovenia is not an important livestock production, but can be regarded as a very good complementary activity of small farms and farms which, because of geographical features, can not farm on a large scale. On such farms, the farmers decided to breed the cold-blooded horses, including the Posavina horse breed. Farms are on average 16.3 hectares large, 11.4 hectares of them represent agricultural land and 4.9 hectares is covered by forest. Breeders have on average 5.3 adult horses and 3.4 foals on the farm, and they also keep pigs, poultry, sheep and cattle in small numbers. The average load is 1.1 AU/hectar. The Posavina horses do light farm work on farms, driving "zapravljivčke" (kind of traditional carriage) at various events while breeders also sell foals for meat, which represents an additional source of income.

KAZALO VSEBINE

	str.
Ključna dokumentacijska informacija (KDI)	III
Key words documentation (KWD)	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo preglednic	VII
Kazalo slik	VIII
Kazalo prilog	VIII
Okrajšave in simboli	IX
1 UVOD	1
2 PREGLED OBJAV	2
2.1 RAZVOJ KONJEREJE	2
2.1.1 Konjereja pri nas	2
2.1.2 Reja hladnokrvnih pasem konj	5
2.1.3 Reja toplokrvnih in polnokrvnih pasem konj	6
2.2 STROKOVNO DELO V KONJEREJI V SLOVENIJI	6
2.3 POSAVSKI KONJ	8
2.3.1 Izvor pasme	8
2.3.2 Razvoj pasme	9
2.3.3 Opis pasme	11
2.3.3.1 Zunanje značilnosti	11
2.3.3.2 Posebne značilnosti	13
2.3.4 Rejski cilj	14
2.3.5 Velikost populacije	14
2.3.6 Posavsko konjerejsko društvo	15
3 MATERIAL IN METODE	17
3.1 ČLANI ZDRUŽENJA REJCEV POSAVSKIH KONJ	17
3.2 ANKETNI VPRAŠALNIK	17

3.3	NAČIN IZVAJANJA ANKETIRANJA	17
4	REZULTATI	18
4.1	ŠTEVILO POSAVSKIH KONJ NA KMETIJI	18
4.2	VZROKI ZA REJO POSAVSKEGA KONJA NA KMETIJI	18
4.3	UPORABA POSAVSKEGA KONJA NA KMETIJI	19
4.4	ČAS REJE POSAVSKEGA KONJA NA KMETIJI	20
4.5	VELIKOST KMETIJ	20
4.6	PRIDOBIVANJE KRME ZA ŽIVALI NA KMETIJI	21
4.7	VRSTA IN ŠTEVILO ŽIVALI NA KMETIJI	23
4.8	PRILJUBLJENOST PASME MED REJCI	24
5	RAZPRAVA IN SKLEPI	25
5.1	RAZPRAVA	25
5.2	SKLEPI	26
6	POVZETEK	28
7	VIRI	29
	ZAHVALA	
	PRILOGE	

KAZALO PREGLEDNIC

	str.
Preglednica 1: Število žrebic in kobil, sprejetih v rodovnik v obdobju 1996 do 2000 (Rus, 2001)	3
Preglednica 2: Število dokončno registriranih žrebet v obdobju 1996 do 2000 (Rus, 2001)	4
Preglednica 3: Število v rodovnik sprejetih kobil v letih 2004 – 2008	5
Preglednica 4: Sedanje in ciljno število konj v Sloveniji po kategorijah (Rus, 2005)	15
Preglednica 5: Vzroki za rejo posavskega konja	19
Preglednica 6: Uporaba posavskega konja na kmetijah	19
Preglednica 7: Čas reje posavskega konja na kmetiji	20
Preglednica 8: Kmetijske površine anketiranih rejcev – članov	21
Preglednica 9: Doma pridelana krma	22
Preglednica 10: Kupljena krma	22
Preglednica 11: Število živali pri anketiranih rejcih	23

KAZALO SLIK

	str.
Slika 1: Pašnik na Hrvaškem (Fotogalerija konj Posavec, 2010)	9
Slika 2: Zelo dobro očiščen pašnik za posavskimi konji (Fotogalerija konj Posavec,2010)	11
Slika 3: Posavski žrebec (Fotogalerija konj Posavec, 2010).	13
Slika 4: Žrebec slikan na blagoslovu konj na Štefanovo (Posavec horse..., 2009)	14
Slika 5: Vožnja s posavskima konjema (Simonišek, 2010)	16

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni vprašalnik

OKRAJŠAVE IN SIMBOLI

EU: Evropska unija

N: noriška pasma

SHL: slovenska hladnokrvna A rodovnik

HL-B: slovenska hladnokrvna B rodovnik

H: haflinški konj

K: slovenski kasač

SLT: slovenska toplokrvna

L: lipicanski konj

HP: posavski konj

GVŽ: glava velike živine

1 UVOD

Konjereja je že pred drugo svetovno vojno, še toliko bolj pa po njej izgubljala na pomenu, saj je bil konj zaradi vedno večjega uveljavljanja strojev, tako v prometu, kmetijstvu in vojski vse manj potreben. Za toplokrvne in polnokrvne pasme konj to ni predstavljalo večje nevarnosti, da se pasme ne bi ohranile, saj je veliko različnih oblik konjeniškega športa, v zadnjih letih pa je tudi veliko rekreativnih jahačev. Bolj ogrožene pa so hladnokrvne pasme saj dela za njih praktično ni več.

Konjereja je ena od panog v kmetijstvu, ki je zadnje čase v porastu, seveda ne spada med pomembnejše živinorejske panoge. V Sloveniji je veliko kmetij, ki so premajhne, oziroma nimajo geografskih možnosti za intenzivno kmetovanje. Na nekaterih kmetijah se kmetje iz ljubezni do konj odločajo za rejo hladnokrvnih konj, ki počistijo pašnike, opravijo kakšno lažje delo na kmetiji, hkrati pa odredijo žrebeta in jih prodajo za meso. Pri takšni obliki kmetovanja kmetje izbirajo predvsem avtohtone hladnokrvne pasme živali, ki so primerne za naše okolje. Ena takšna pasma je posavski konj.

Velik pomen pri ohranjanju avtohtonih pasem konj so imeli rejci in strokovnjaki, ki so ustanavljali konjerejska društva. Strokovnjaki so s pomočjo rejcev organizirali ocenjevanja in sejme, kjer so odbirali le najboljše živali in jih vpisovali v rodovniško knjigo. Tako rejci ohranjajo te živali za nadaljnji razplod.

V nalogi smo želeli preučiti vzroke za rejo posavskega konja v Sloveniji med rejci – člani Združenja konj pasme posavec. Cilj naloge je bil preveriti številčno stanje konj te pasme v Sloveniji, njihovo uporabo, velikost čred in izvedeti vzroke za rejo te pasme.

2 PREGLED OBJAV

2.1 RAZVOJ KONJEREJE

Človek je konja od davnih časov uporabljal kot pomočnika in prijatelja. Uporabljal ga je pri lovu na divjad, v vojnah, z njim je nosil in vozil blago na krajših, pa tudi na zelo velikih razdaljah. Na območjih s slabimi cestami in planinah je konj to vlogo obdržal vse do danes. Ogromna in nenadomestljiva je bila konjeva pomoč pri obdelavi zemlje. Šele zamenjava vola s konjem je omogočila uporabo kmetijskih strojev na konjsko vleko, to pa je pomenilo precejšnjo posodobitev in večjo učinkovitost pri obdelovanju zemlje. Vendar je tudi konj dobil močnejšega konkurenta. Stroj ga je že pred drugo svetovno vojno močno izrinil iz transporta, po vojni pa vse hitreje tudi iz kmetijstva. V zahodnih državah je šel ta razvoj razmeroma hitro, medtem ko je bil pri nas počasnejši (Jurkovič, 1984).

Razprave o tem ali konj ali traktor, so se končale s formulo konj in traktor. To pomeni, da se oba zelo dobro dopolnjujeta. Gotovo je veliko del v kmetijstvu, ki jih traktor hitreje opravi od konja (globoko oranje, žetev, spravilo sena,...). Spet pa so druga dela, ki jih konj ceneje in bolje opravi, na primer razna okopavanja, prevoze na kratke razdalje, dovoz sveže krme, dela v gozdu in še bi lahko naštevali (Jurkovič, 1984).

2.1.1 Konjereja pri nas

Ker konje uporabljamo tako v kmetijstvu, transportu, obrambi kot športu, so vedno imeli in še imajo velik pomen. V zadnjem času tudi pri nas konj dobiva vse večjo vlogo v športu in rekreaciji. Ta pomen se kaže tudi v velikem številu konj, ki so jih redili v nekdanji Jugoslaviji. Pred drugo svetovno vojno je bilo 1,3 milijona konj, leta 1983 jih je bilo le še 505 000, kar pomeni, da se je v 43 letih (1939-1982) število zmanjšalo za 61,15%. V istem časovnem obdobju je število konj v Sloveniji padlo od 51 973 na 17 153 ali za 67%. Predvsem zaradi intenzivnega uvajanja strojev v kmetijstvo, pa tudi zaradi hitrejšje motorizacije vseh sodobnih armad se je v tem času število konj močno zmanjšalo tudi drugje po svetu (Jurkovič, 1984).

Število konj je v Sloveniji upadalo močnejše, kot v Jugoslaviji. V letih 1982 – 1983 je število konj v Jugoslaviji še naprej upadalo, medtem ko smo v Sloveniji že dosegli minimalno število konj. Pojavilo se je zanimanje rejcev za privezovanje žrebičk (Jurkovič, 1984).

Konjereja postaja vse bolj pomembna dopolnilna dejavnost na številnih kmetijah, ki za intenzivno pridelavo ali prirejo nimajo ustreznih pogojev. Posebno v področjih, kjer je dovolj možnosti za pašo živali, se je število rejcev povečalo. Po eni strani se zaradi vse večjega povpraševanja po konjskem mesu večja število hladnokrvnih konj, po drugi strani pa se povečuje tudi število konj tistih pasem, ki so primerne za aktivno in ljubiteljsko konjeništvu. A trend se pozitivno odraža tudi na organizirani reji – reji čistopasemskih, rodovniških živali (Rus, 2001). V preglednici 1 ja prikazano število kobil in žrebic, vpisanih v rodovniško knjigo v letih 1996 – 2000.

Preglednica 1: Število žrebic in kobil, sprejetih v rodovnik v obdobju 1996 do 2000 (Rus, 2001)

Leto	N	SHL	HL-B	H	K	SLT	L	HP	Skupaj
1996	7	23	97	31	47	42	13	50	310
1997	7	38	49	29	53	36	6	5	223
1998	6	30	46	33	44	40	8	27	234
1999	9	25	52	24	46	36	6	50	248
2000	8	24	48	39	35	37	9	21	221
Skupno	37	140	292	156	225	191	42	153	1236
Povprečno	7	28	58	33	45	38	8	31	247

Za označevanje pasem v tabeli so uporabljene kratice: N – noriška, SHL – slovenska hladnokrvna A rodovnik, HL-B – slovenska hladnokrvna B rodovnik, H – haflinški konj, K – slovenski kasač, SLT – slovenska toplokrvna, L – lipicanski konj, HP – posavski konj.

V preglednici 1 vidimo, da število kobil sprejetih v rodovnik ne kaže tendence povečevanja (Rus, 2001). V preglednici 2 so prikazani podatki o številu dokončno registriranih žrebet po pasmah v letih 1996 – 2000.

Preglednica 2: Število dokončno registriranih žrebet v obdobju 1996 do 2000 (Rus, 2001)

Leto	N	SHL	HL-B	H	K	SLT	L	HP	ostali	Skupaj
1996	14	45	61	60	124	53	9	16	41	423
1997	14	43	76	58	148	48	21	7	62	477
1998	13	30	32	57	172	58	28	26	49	465
1999	13	72	72	58	227	73	17	21	34	587
2000	18	62	100	69	168	59	16	45	70	607
Skupno	72	252	341	302	302	291	91	115	256	2559

Za označevanje pasem v tabeli so uporabljene kratice: N – noriška, SHL – slovenska hladnokrvna A rodovnik, HL-B – slovenska hladnokrvna B rodovnik, H – haflinški konj, K – slovenski kasač, SLT – slovenska toplokrvna, L – lipicanski konj, HP – posavski konj.

V preglednici 2 vidimo, da vpis dokončno registriranih žrebet v teh letih zmerno raste, predvsem na račun večjega števila žrebet hladnokrvnih pasem, pri toplokrvnih pasmah konj pa so opazna precejšnja nihanja. To pa je predvsem zato, ker se rejci vse pogosteje odločajo za rejo žrebičk in sicer predvsem pri hladnokrvnih pasmah konj (Rus, 2001).

Spremembe, ki jih je v zadnjem desetletju doživljalo slovensko kmetijstvo, se v precejšnji meri poznajo tudi v konjereji. Ocenjujemo, da je število konj med 18.000 in 20.000.

Konjereja v Sloveniji seveda ne spada med pomembnejše živinorejske panoge, a je glede na zemljiško in socialno strukturo naših kmetij ter specifične pogoje kmetovanja v številnih odmaknjenih in demografskih ogroženih predelih države učinkovita alternativa intenzivni živinoreji. Je namreč razmeroma ekstenzivna panoga, ki omogoča sonaravno izkoriščanje travniških in pašnih površin, obenem pa ne zahteva večjih naložb v hleve in opremo (Vejnovič in sod., 2008). Zaradi tega število v rodovnik sprejeti kobil posameznih pasem med leti precej niha (preglednica 3).

Preglednica 3: Število v rodovnik sprejetih kobil v letih 2004 – 2008

	2004*	2005*	2006**	2007**	2008***	Skupno
slovenska hladnokrvna	188	229	216	180	227	1040
posavski konj	48	52	89	65	75	329
haflinški konj	36	63	40	30	47	216
slovenski kasač	39	27	24	40	15	145
slovenska toplokrvna	29	15	32	38	23	137
angleški toplokrvni konj	8	2	3	8	4	25
arabski konj	6	1	15	12	7	41
islandski konj	6	8	9	9	9	41
lipicanski			24	42	27	93
Skupaj	360	397	452	442	456	2067

Prirejeno po; * Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2005, 2006, ** Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2007, 2008, *** Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2008, 2009

Konec leta 2008 je bilo v register kopitarjev vpisanih skupno 12.108 živali od tega 6.812 čistopasemskih registriranih kopitarjev. Na vzrejnih pregledih je bil opravljen identifikacijski in registracijski pregled žrebet. Skupno je bilo registriranih 1.627 žrebet vseh pasem (Poročilo o stanju ..., 2009).

2.1.2 Reja hladnokrvnih pasem konj

Ker konji mnogo manj delajo kot nekdanj, skušajo kmetje dobiti od konja še dodaten zaslužek, kajti konj samo z delom in gnojem težko povrne stroške vzdrževanja. To gre najlažje s prirejo žrebet, bodisi za pleme, bodisi za zakol. Temu je tudi pripisati, da kmetje odprodajajo konje (kastrate) in jih želijo v čim večji meri zamenjati s kobilami, te pa redno pripuščajo (Jurkovič, 1984).

Posebnost slovenske konjereje je usmeritev precejšnjega števila rejcev v vzrejo klavnih konj in žrebet. Ta usmeritev je lahko, klub številnim bolj ali manj upravičenim pomislekom, gibalo napredka v reji hladnokrvnih pasem konj. S stališča ohranjanja kulturne krajine na demografsko ogroženih območjih in območjih, kjer intenzivna kmetijska oziroma živinorejska pridelava ni mogoča, se utegne izkazati kot učinkovita dejavnost, ki pa jo bo v ekološkem in etičnem smislu potrebno podrobno opredeliti in učinkovito nadzorovati. Še zlasti pomembno bi bilo uvajanje programov za rabo tega tipa

konja v kmetijstvu (predvsem gozdarstvu, zlasti v težko dostopnih gozdnih predelih in v varovanih ter zaščitene gozdovih, kjer je raba mehanizacije predraga ali neskladna z varstvenimi predpisi) in turističnih programih na podeželju (Rus, cit. po Heric, 2005).

2.1.3 Reja toplokrvnih in polnokrvnih pasem konj

Ko govorimo o toplokrvnih in polnokrvnih konjih (športnih konjih), imamo v mislih tiste pasme, ki so primerne za različne oblike konjeniškega udejstvovanja. V Sloveniji prevladujeta kasaštvo in turnirski šport, počasi pa se uveljavljajo tudi druge konjeniške zvrsti. Če predvidevamo, da se bo konjenišstvo v celoti razvijalo v takšni smeri kot v razvitih zahodnoevropskih državah, lahko pričakujemo, da se bo tudi reja ustreznih pasem znatno povečala. Glede na izrazit napredek v jahalnih disciplinah – predvsem v turnirskem športu, takšna pričakovanja niso neutemeljena. Res pa je, da zaenkrat v reji tako velikih sprememb, kot v športu, še ne beležimo. Ta zamik je povsem razumljiv, saj je konjereja, in še posebno reja športnih konj, pač izrazito dolgoročno zasnovana panoga, ki se na spremembe v povpraševanju, zlasti na povečano povpraševanje, odziva počasi. Ne le zato, ker je generacijski interval pri konjih velik, temveč tudi zato, ker gre pri preusmeritvi v rejo športnih konj za sorazmerno veliko naložbo v plemenske živali in pa ker je takšna reja predvsem z rejskega stališča zelo zahtevna. Pomanjkanje rejske tradicije v reji večine konj športnih pasem je torej najpomembnejši vzrok, da je napredek v tej usmeritvi razmeroma počasen (Vejnovič in sod., 2008).

2.2 STROKOVNO DELO V KONJEREJI V SLOVENIJI

Začetki organiziranega strokovnega dela v konjereji segajo v leto 1919, ko so ustanovili Konjerejsko društvo Dravske banovine. To je vse od ustanovitve prirejalo ocenjevanja po posameznih okoljih in spodbujalo sodelovanje rejcev s strokovnjaki. Bilo je tudi pobudnik ustanovitve rodovniške službe v letu 1932. Doktor Franc Veble, začetnik načrtnega strokovnega dela v naši konjereji, je pripravil rejski pravilnik za sprejem kobil v rodovnik in registracijo naraščaja. Tako so leta 1934 v rodovniške knjige vpisali prve kobile.

Rodovniška služba je bila aktivna tudi v vojnem času, leta 1959 pa so jo ukinili in tako je zastalo vse delo v konjereji, šele po treh letih, leta 1962 je rodovniško službo obnovil tedanji Veterinarski znanstveni zavod Slovenije. Vse od takrat je strokovno delo potekalo nemoteno. Konjerejsko društvo Dravske banovine je ob začetku druge svetovne vojne prenehalo z delovanjem. Po končani vojni ga zaradi tedanjih političnih razmer niso obnovili in šele leta 1967 so na pobudo številnih konjerejcev, predvsem rejcev kasačev in hladnokrvnih konj, ter rodovniške službe, ustanovili Konjerejsko društvo Slovenije, ki je prek svojih podružnic skupaj z rodovniško službo začelo znova organizirati ocenjevanja in sejme plemenskih konj. Konjerejsko društvo je bilo dejavno vse do konca osemdesetih let (Vejnovič in sod., 2008).

Povečanje zanimanja za dejavno konjeniško udejstvovanje in s tem povezan vse hitrejši razvoj konjeniškega športa, predvsem pa politične spremembe, ki so leta 1991 privedle do osamosvojitve Slovenije, so bili spodbuda za aktivnejši pristop rejcev k usklajenemu in organiziranemu delovanju. Rejci posameznih pasem konj, zlasti toplokrvnih so v tesnem sodelovanju s strokovno službo pričeli ustanavljati rejske organizacije – združenja, ki so temeljila na pasemski osnovi. Leta 1991 je bilo ustanovljeno Združenje rejcev toplokrvnih konj Slovenije, leta 1992 pa Kasaška zveza Slovenije, Združenje rejcev lipicancev Slovenije in Društvo rejcev arabskih konj Slovenije. Nekoliko pozneje, leta 1996, je bilo ustanovljeno še Društvo rejcev islandskih konj Slovenije, leta 1998 pa Združenje rejcev hladnokrvnih konj in haflingerjev Slovenije ter Slovensko združenje quarter konja (Rus, 1999).

Vse do leta 2006 je bila za izvajanje strokovnih nalog v konjereji pooblaščen Republiška strokovna služba v konjereji s sedežem na Veterinarski fakulteti v Ljubljani. V njeni pristojnosti so bile naloge s področja rodovništva, selekcije in reprodukcije, ki jih je izvajala sama ali pa s soizvajalci – območnimi živinorejskimi zavodi in Veterinarsko ter Biotehniško fakulteto. Od leta 1991 so bile pri izvajanju rejskih programov vse bolj dejavne tudi pasemske rejske organizacije. Na področju rodovništva in registracije živali so v tem obdobju sistematično uvedli dopolnila, ki so bila potrebna za prilagajanje pravnemu redu EU na področju konjereje in vstopanje naših rejskih organizacij v mednarodna rejska združenja. Vse to je omogočilo, da so leta 2006 dotedanja združenja rejcev tudi formalno

pridobila status priznanih rejskih organizacij, ki so prevzele skrb za izvajanje potrjenih rejskih programov za posamezno pasmo (Vejnovič in sod., 2008).

2.3 POSAVSKI KONJ

Posavski konj je Slovenska avtohtona pasma, ki se je izoblikovala v porečju reke Save na območju Hrvaške in Slovenije v preteklem stoletju na osnovi avtohtone populacije, s križanjem različnih pasem konj (Rus, 2005).

2.3.1 Izvor pasme

O reji konj na področju Posavine so prvi pisni viri najdeni iz popisa števila konj in goveda iz leta 1538 na področju fevdalnega posestva Sisak. Zabeleženo je, da je takrat 53 kmetov imelo 80 konj. V Slavi vojvodine Kranjske je Valvasor pisal, da je konjereja razvita tudi na Dolenjskem (Nushol in Tušak, 2005).

Na področju Hrvaške redijo posavskega konja (hrvaški posavec) na poplavnih področjih ob reki Savi in njenih pritokih – Odre, Lonje, Sunje in Struge. Posavskega konja je oblikovalo njegov življenjsko okolje s svojo trdoživostjo. Živel je v močvirju, kjer se je menjalo vlažno in sušno obdobja, občasno je bila hrana zelo slaba, veliko mrčesa in zajedavcev. V takšnih pogojih je živel brez vsake nege, od zgodnjega poletja do pozne jeseni. V hleve se je vrnil samo v času poplav in snega, zato je postal edinstven. Takšni pogoji življenja in načina vzreje, kjer so konji ves čas – podnevi in ponoči na odprtem, brez nadzora (samo lastniki po dogovoru pregledajo čredo vsak dan), podnebje, tla, voda in hrana (osem in več mesecev rejci ne skrbijo za vodo in hrano) to loči posavskega konja od ostalih pasem konj (Kovač in sod., 1994).

V Sloveniji pa je bilo vedno omenjeno le rejsko področje Posavje (Brežice, Krško in Sevnica), (Nushol in Tušak, 2005).

Slika 1: Pašnik na Hrvaškem (Fotogalerija konj Posavec, 2010)

2.3.2 Razvoj pasme

V bližnji preteklosti so se za pravice do te pasme rejci v Posavju vztrajno borili. Pasma so namreč ustvarili kmetje sami. Je proizvod dela kmetov in podnebja, narave, v kateri ja pasma nastala. Vse značilnosti pasme so delo rejcev – brez nasvetov šolanih konjerejskih strokovnjakov. Kljub vsemu so kmetje pravilno odbirali živali za rejo (Nushol, 2005).

Osnova za pasemsko oblikovanje posavskega konja je bila avtohtona populacija konj v Hrvaški Posavini v tipu manjšega hladnokrvnega konja. Izvorno populacijo posavskega bušaka so sistematično pripuščali z hladnokrvnimi pasmami in v manjši meri z toplokrvnimi pasmami. Posavski bušak je nastal na področju Avstro-Ogrske monarhije in Turškega cesarstva in nato Vojne krajine, kjer je bila pasma še v toplokrvnem tipu konja. Od teh konjev se je zahtevala hitrost, vzdržljivost v vojni, ter moč pri delu na poljih in v gozdu. V prvi polovici dvajsetega stoletja so to pasmo še vedno vpisovali v skupino

toplokrvnih pasem konj, kar potrjuje (Romić) na osnovi zunanjih značilnosti, intenzivnosti rasti in krvne slike (Ivanković, 2004).

Miroslav Steinhauz piše, da so se v Posavini na področju reje domačega nižinskega konja od leta 1854 uporabljali žrebce arabske, španske (andaluzijske) in lipicanske krvi. Na področju, kjer so zemljo intenzivneje obdelovali in kjer je kmet potreboval močnejšega konja, so za pripust uporabljali noniusa in oldenburške žrebce. Od leta 1920 so na področju Siska, Velike Gorice, Novske, Kutine in Čazme uporabljali žrebci belgijske krvi. Steinhauz deli posavskega konja na štiri tipe (Nushol in Tušak, 2005):

- posavski arabec,
- posavski lipicanec,
- posavski nonius,
- posavski belgijec.

Uporabna vrednost posavskega belgijca je precej manjša od ostalih tipov. Te živali so manj odporne, potrebujejo mnogo več hrane, njihova rejska vrednost je manjša, saj so produkt negativne selekcije (to je mnenje Steinhauza). Znani hipolog dr. Hrastnica uvršča posavskega konja med avtohtone pasme, ki imajo rejsko uporabno vrednost. V svoji knjigi loči tri tipe posavca (Nushol in Tušak, 2005):

- slavonsko-posavski bušak (šteje ga za izvirnega),
- oplemeniteni stari tip posavca,
- slavonsko-posavski lipicanec.

Ugotovitve dr. Hrastnice o posavskem konju temeljijo predvsem na dognanjih, ki jih Steinhauz predstavlja v svoji knjigi in na opažanjih Benčevića in Romića, ki sta v kobilarni lipicancev v Đakovem zbirala podatke o reji konj od Nove Gradiške do Županije. O posavskem konju sta imela tako svoj pogled. O tipu konja, ki so ga redili na gornjem delu porečja Save, Benčević in Romić v svojih zapiskih ne pišeta ničesar, dr. Hrastnica pa ugotavlja, da obstaja še en močnejši tip konja na področju Zgornje Posavine (Sisak), ki je nastal pod vplivom hladnokrvnih pasem. To naj bi bil pravzaprav četrti tip posavca, o katerem do konca 20. stoletja (takrat je bil ta tip kot edini posavski konj priznan na

Hrvaškem in v Sloveniji), ni drugih pisnih virov. V preteklosti so se kmetje morali odločiti za določen tip posavskega konja, ki ga bodo redili. Izvorna oblika posavskega konja je dala okvir, na katerem so rejci oblikovali današnjega posavskega konja. Za odbiro tipa so bili odločilni predvsem zunanji pogoji. To je bil tip posavskega konja, ki je bil primeren za okolje, v katerem je živel, ustrezal pa je tudi zahtevam rejcev in trga v tistem času. Posavski konj se je do popolnosti prilagodil težkim življenjskim pogojem v Posavini (Nushol in Tušak, 2005).

Slika 2: Zelo dobro očiščen pašnik za posavskimi konji (Fotogalerija konj Posavec, 2010)

2.3.3 Opis pasme

Posavski konji so srednje veliki, težki okoli 700 kg. So široki, vendar ne preveč zbiti konji največkrat zelo lepega videza (Krumpak, 1994).

2.3.3.1 Zunanje značilnosti

Velikost (Rus, 2005):

- žrebci – 148 (145 – 152) cm,
- kobile – 143 (135 – 148) cm.

Barve (Rus, 2005):

- prevladujejo rjavci, vranja, lisičja in siva barva so manj zaželeni, liscev in pegavcev v populaciji ni,
- zaželeno je še, da je na vseh delih telesa čim manj belih znakov – depigmentiranih mest.

Telesni ustroj (Rus, 2005):

- glava – plemenita, suha, ravnega profila, širokega čela, velikih, eliptičnih oči, velikih nozdrvi hruškaste oblike, kratkih, zašiljenih uhljev,
- vrat – srednje dolg, dobro nasajen in dobro omišičen; zmerno usločen, goste valovite grive,
- telo – globoko, široko, manjšega okvirja; krajši nizek viher; pleče razmeroma strmo, dovolj dolgo, oplečje dobro omišičeno; hrbet srednje dolg, dobro omišičen s kratkimi širokimi ledji; križ pobit, kratek a širok, razcepljen, dobro omišičen z nižje nasajenim, košatim repom,
- noge – korektne, čvrste, a suhe, z dobro izraženimi sklepi in tetivami, piščalnice kratke; distalni deli do sredine piščalnice porasčeni z zaščitno dlako, kopita čvrsta, pravilno oblikovana.

Slika 3: Posavski žrebec (Fotogalerija konj Posavec, 2010).

Gibanje (Rus, 2005):

- enakomerno, izdatno.

Zaželeno je enakomerno v hodu pravilno štiritaktno, v kasu čisto dvotaktno gibanje, brez odstopanj iz smeri v lebdeči fazi koraka in stabilnih okončin v fazi obremenitve. Zaželeno je energično, izdatno in prožno gibanje v hodu in kasu, z jasno izraženo fazo lebdenja v kasu (Rus, 2005).

2.3.3.2 Posebne značilnosti

Posavski konj je nastal pod težkimi pogoji preživetja v naravnemu okolju (ne v hlevu) in tako obdržal vse pozitivne lastnosti, kot so čvrsta konstitucija, vzdržljivost, odpornost na bolezni, mrčes in vremenske razmere, skromnost v prehrani, dobra plodnost, miren temperament in prilagodljivost človeku (Nushol in Tušak, 2005).

Slika 4: Žrebec slikan na blagoslovu konj na Štefanovo (Domači konj, 2010)

2.3.4 Rejski cilj

Rejski cilj je skladen, hladnokrvni konj, ki je manjšega okvirja, čvrste konstitucije dobrohotnega karakterja in razmeroma živahnega temperamenta, pravih in izdatnih hodov, ki je primeren za vprego, lažja kmečka dela pa tudi za delo pod sedlom (Rus, 2005).

2.3.5 Velikost populacije

Populacija konj posavske pasme je majhna. Glede na lastnosti pasme, splošne pogoje za rejo konj in interes rejcev je mogoče sklepati, da se bo populacija razmeroma močno povečala, ne le v izvornem rejskem območju, temveč tudi v ostalih rejskih okoliših Slovenije. Zaznavna je tendenca rejcev po formiranju večjih čred plemenskih živali, čeprav še vedno prevladuje reja manjšega števila živali na posameznih posestvih – v povprečju 1,5

kobile na rejca (Rus, 2005). V preglednici 4 je prikazano število posavskih konj v letu 2005 in pa ciljno število konj.

Preglednica 4: Sedanje in ciljno število konj v Sloveniji po kategorijah (Rus, 2005)

Kategorija	Število živali v letu 2005	Ciljno število živali
Plemenski žrebci	61	50
Plemenske kobile	365	500
Registriranih žrebet	146	300
Mladi konji v 2. in 3. letu starosti	200	500
Ostali konji	20	200
Skupaj velikost populacije	792	1550

Zastopanost posameznih kategorij v populaciji je zadovoljiva. Število registriranih žrebet je glede na število kobil zadovoljivo, čeprav so bila doslej registrirana predvsem ženska žrebeta in le tista moška žrebeta, ki so bila namenjena nadaljnji reji (Rus, 2005).

2.3.6 Posavsko konjerejsko društvo

Ustanovljeno je bilo 1. februarja, 1992 in je zajemalo rejce konj iz občin Krško, Brežice in Sevnica. Posavska pasma je bila legalizirana leta 1994 s pomočjo Ministrstva za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano ter občin. Delo, ki so si ga zadali v društvu, je promocija in prodaja konjskega mesa na domačem trgu. Poleg tega organizirajo še predavanja, ekskurzije, povorke pri raznih prireditvah, kmečke dirke, sodelovanje z društvi v Sloveniji, Hrvaški in Avstriji (Posavsko konjerejsko ..., 1997).

Združenje je bilo ustanovljeno z namenom, da bi rejcem omogočili rejsko promocijsko delo pri reji posavskega konja v Sloveniji. Združenju omogoča odločba za priznano rejsko organizacijo, ki jim jo je leta 2006 dodelilo Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano, kar je tudi osnovni pravno-organizacijski okvir. S to odločbo so Združenje priznali kot rejsko organizacijo, ki vodi izvirno rodovniško knjigo za registrirane konje pasme posavski konj na celotnem območju Republike Slovenije (O združenju, 2005).

Priznana rejrska organizacija za to pasmo je Slovensko združenje rejcev konj pasme posavec, Ravno 4, 8274 Raka (Vejnovič in sod., 2008).

Slika 5: Vožnja s posavskima konjema (Simonišek, 2010)

3 MATERIAL IN METODE

3.1 ČLANI ZDRUŽENJA REJCEV POSAVSKIH KONJ

Pasma je tradicionalna v Sloveniji na območju Posavja, zlasti na območju Krškega polja in Brežic, zato tudi ne preseneča dejstvo, da je tukaj največ rejcev konj te pasme.

Leta 1993 je bila uvedena rodovniška knjiga za pasmo posavskega konja. V letu 2005 pa so rejci posavskega konja ustanovili združenje za pasmo posavec, katero je leta 2006 Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano priznalo. S to odločbo so si pridobili pravico za vodenje izvirne rodovniške knjige za registrirane konje pasme posavski konj na celotnem območju republike Slovenije.

3.2 ANKETNI VPRAŠALNIK

Anketni vprašalnik smo poslali članom Združenja rejcev posavskih konj. Za ugotavljanje uveljavljanja posavskega konja v Slovenskem kmetijskem prostoru smo sestavili anketni vprašalnik, v katerem smo zajeli velikost črede, njihovo uporabo na kmetiji, čas reje, velikost kmetij, pridobivanje krme, raznolikost živali na kmetiji in priljubljenost pasme.

3.3 NAČIN IZVAJANJA ANKETIRANJA

Anketni vprašalnik smo poslali v marcu 2010 219 rejcem – članom združenja pasme posavec. Vprašalniku je bila priložena ovojnica z znamko in napisanim naslovom, da so lahko vrnili vprašalnik. Anketne vprašalnice so vračali nekje do sredine meseca aprila. Odziv rejcev – članov je bil pod pričakovanji, saj je odgovorilo le 96 rejcev – članov, kar je le 43,84%. Poizkusili smo izvesti anketo med rejci, ki niso odgovorili po pošti, še telefonsko, vendar smo vedno naletela na isti odgovor, da ne želijo sodelovati v nobeni anketi.

4 REZULTATI

4.1 ŠTEVILO POSAVSKIH KONJ NA KMETIJI

Ciljna velikost populacije posavskega konja znaša 1550 konj, kar je razvidno iz preglednice 3. Anketiranci, ki so odgovorili, imajo skupno 758 posavskih konjev. Od tega je 391 kobil in 39 žrebcev, kar predstavlja 27,7 % ciljne populacije posavskega konja. Žrebet pa je 328, kar pa predstavlja ostalih 21,2 % ciljne populacije posavskega konja. Se pravi da imajo rejci – člani, ki so odgovorili na anketo, skupno 48,9 % ciljne populacije posavskega konja.

4.2 VZROKI ZA REJO POSAVSKEGA KONJA NA KMETIJI

Glavna vzroka odločitve za rejo posavskega konja sta po mnenju anketirancev njegov miren značaj ter prireja mesa. Zaradi mirnega značaja redijo posavskega konja v 22,4 %, za prirejo mesa pa 21,7 % rejcev. Ta podatek nam pove, da veliko rejcev ne vpisuje žrebet v rodovniško knjigo, ampak jih raje prodajo za meso. To so verjetno predvsem moška žrebeta in slabša ženska žrebeta. Tretji najvažnejši vzrok (15,3 %) za rejo posavskega konja je ohranjanje kmetijskih površin pred zaraščanjem. Iz tega podatka lahko sklepamo, da ležijo na geografsko razgibanem terenu, ki niso primerna za strojno košnjo. Zaradi ohranjanja družinske dediščine redi posavske konje 14,9 % rejcev. Lahko vidimo, da konji še vedno opravljajo delo na kmetiji in sicer pri 11,8 % rejcih. Za drugačne vzroke reje posavskega konja se je odločilo 2,4 % rejcev. Navajali pa so, da jih redijo predvsem iz veselja, hobija in njihovih pasemskih lastnosti (manjši okvir, nezahtevnost,...). S turizmom na kmetijah pa se ukvarja le 1,7 % rejcev (preglednica 5).

Preglednica 5: Vzroki za rejo posavskega konja

	Število opredelitev rejcev*	Delež (%)
Ker je mirnega značaja	66	22,4
Za prirejo mesa	64	21,7
Delo na kmetiji	35	11,8
Za ohranjanje kmetije (pašništvo)	45	15,3
Turizem na kmetiji	5	1,7
Nadaljevanje družinske dediščine	44	14,9
Skromen v prehrani	29	9,8
Drugo	7	2,4
SKUPAJ	295	100

*rejci so se opredelili za več vrst vzrokov

4.3 UPORABA POSAVSKEGA KONJA NA KMETIJI

Posavske konje, rejci največ uporabljajo za vožnjo z vozovi in sanmi. Za to se je opredelilo 31,7 % rejcev (preglednica 6). Za ježo se je odločilo 26,3 % rejcev posavskega konja. Kot tretjo najpogostejšo uporabo posavskega konja na kmetiji, rejci navajajo delo na njivah. Na njivah konji delajo pri 22,9 % rejcev. Pod drugo uporabo, so rejci navajali predvsem, da jih imajo za pripuste, vožnje z zapravljivčki na svečanih priložnostih, širitev pasme, pašništvo ter izključno za prirejo mesa. Tako se je odločilo 10,4 % anketiranih rejcev. Za delo v gozdu uporablja posavskega konja najmanjše število rejcev, le v 8,7 %.

Preglednica 6: Uporaba posavskega konja na kmetijah

	Število opredelitev uporabe*	Delež (%)
Ježa	48	26,3
Vožnja z vozovi in sanmi	58	31,7
Delo na njivah	42	22,9
Delo v gozdu	16	8,7
drugo	19	10,4
SKUPAJ	183	100

*rejci so se opredelili za več vrst uporabe

4.4 ČAS REJE POSAVSKEGA KONJA NA KMETIJI

Največ anketirancev se ukvarja z rejo posavskega konja od 1 do 10 let (preglednica 7). To bi lahko bil pokazatelj, da se za rejo posavskih konjev odločajo tudi novi rejci. 32 rejcev redi posavskega konja od 10 do 20 let. Najmanj rejcev redi te konje od 20 do 30. Kar nekaj rejcev pa ima to pasmo nad 30 let. Povprečna doba reje posavskega konja je 17,2 let.

Preglednica 7: Čas reje posavskega konja na kmetiji

Čas reje	Število anketiranih	Delež (%)
1 – 10 let	40	41,7
10 – 20 let	32	33,3
20 – 30 let	10	10,4
Nad 30 let	14	14,6

4.5 VELIKOST KMETIJ

Anketirani rejci gospodarijo na 1.564,5 ha zemljišč. Iz teh podatkov lahko sklepamo, da so to manjše kmetije, saj je povprečna velikost 16,3 ha na rejca, od tega predstavlja gozd povprečno 4,9 ha. Tako ostane uporabnega zemljišča (travniki in pašniki, njive, sadovnjaki in vinogradi, ter vrtovi) povprečno na kmetijo 11,4 ha. V lasti imajo 1.159,6 ha, to predstavlja 74,1 % zemljišč, v najemu pa imajo še dodatnih 404,9 hektarjev, kar znaša še preostalih 25,9 % zemljišč.

Pri površinah, katere imajo anketirani rejci v lasti, prevladujejo gozdovi s 40,8 %, kar znaša 473,8 ha. Sledijo travniki in pašniki s 40,5 %, oziroma 469,4 hektarjev. Njivske površine predstavljajo 15,2 % zemljišč v lasti, kar znaša 175,6 hektarjev. Sadovnjakov in vinogradov je 3,3 %, oziroma 37,9 ha. Najmanj zemljišč je namenjenih drugim kmetijskim površinam (vrtovi, rastlinjaki,...), samo 0,2 %, ali 2,9 ha.

Med površinami, ki jih imajo anketirani rejci v najemu, prevladujejo travniki in pašniki s 310,9 ha. Verjetno jih ohranjajo pred zaraščanjem. Sledijo njivske površine. Obsegajo 93,5 ha. V najemu pa imajo tudi sadovnjake in vinograde in sicer 0,1 % ali 0,5 ha. Anketirani rejci nimajo v najemu nič gozdov (preglednica 8) in drugih kmetijskih površin

(vrtovi, rastlinjaki,...). Skupno imajo v uporabi kar 780,3 ha travnikov in pašnikov, 269,1 ha njiv in 38,4 ha drugih kmetijskih površin (vrtovi, rastlinjaki,...).

Preglednica 8: Kmetijske površine anketiranih rejcev – članov

	Kmetijske površine v lasti v ha	Delež (%)	Kmetijske površine v najemu v ha	Delež (%)
Gozd	473,8	40,8	/	/
Travniki in pašniki	469,4	40,5	310,9	76,8
Sadovnjaki in vinogradi	37,9	3,3	0,5	0,1
Njivske površine	175,6	15,2	93,5	23,1
Druge kmetijske površine (vrtovi, rastlinjaki,...)	2,9	0,2	/	/
SKUPAJ	1.159,6	100	404,9	100

4.6 PRIDOBIVANJE KRME ZA ŽIVALI NA KMETIJI

Anketirani rejci doma pridelujejo in kupujejo več vrst krme za živali. Delež rejcev, ki doma pridelujejo krmo znaša 73,4 %, ti rejci porabijo to krmo na kmetiji za prehrano živali. Ostalih 26,6 % rejcev pa krmo tudi dokupuje. Seno predstavlja največji delež v prehrani konj. Zato je tudi največji delež rejcev, ki doma pridelujejo seno (94,8 %), nekaj rejcev pa ga tudi dokupuje (6,3 %), to je razvidno iz preglednic 9 in 10. Sledi delež rejcev 65,6 %, ki doma prideluje koruzo, dokupuje pa jo 28,1 % rejcev, senu in koruzi sledita še oves in ječmen. Našteta krma je najpomembnejša pri prehrani živali na teh kmetijah, dokupujejo pa še vitaminske mešanice.

Največ kmetijskih površin predstavljajo travniki in pašniki, zato tudi predstavlja največji delež rejcev, ki doma pridelujejo seno za živali (preglednica 9). Sledita deleža rejcev, ki pridelujejo koruzo in ječmen. Malo manj pa je rejcev, ki pridelujejo oves in zeleno travo. Pod drugo le 13,5 %, so rejci navajali, da pridelujejo še detelje, krmni grah, koruzno silažo in jabolka.

Preglednica 9: Doma pridelana krma

	Število opredelitev rejcev*	Delež rejcev (%)
Seno	91	94,8
Travna silaža	34	35,4
Zelena trava	52	54,2
Oves	58	60,4
Koruza	63	65,6
Ječmen	61	63,5
Drugo	13	13,5
SKUPAJ	372	

*rejci so se opredelili za več vrst krme

Slaba polovica rejcev kupuje vitaminske mešanice (preglednica 10). Kupujejo tudi oves, koruzo in seno, kar nakazuje, da so kmetije v večini premajhne, da bi lahko vso krmo za živali pridelale doma. V manjšem obsegu rejci kupujejo otrobe, sojo in kompletne mešanice. Pod drugo vrsto krme so rejci navajali predvsem nakup travne silaže, pšenične krmilne moke in ječmena. Najmanj rejci kupujejo sončnične tropine in pesne rezance samo 1,1 %.

Preglednica 10: Kupljena krma

	Število opredelitev*	Delež rejcev (%)
Seno	6	6,3
Oves	27	28,1
Koruza	27	28,1
Soja	7	7,3
Sončnične tropine	1	1,1
Otrobi	15	15,6
Pesni rezanci	1	1,1
Vitaminske mešanice	43	44,8
Kompletne krmne mešanice	5	5,2
Drugo	3	3,1
SKUPAJ	135	

*rejci so se opredelili za več vrst krme

4.7 VRSTA IN ŠTEVILO ŽIVALI NA KMETIJI

Na kmetijah je skupno število živali 3.017, od tega je seveda največje število konj, (preglednica 11). Ti predstavljajo 27,8 % vseh živali. Med njimi je 513 odraslih konj, od tega je 83 konj drugih pasem in 328 žrebet. Na rejca tako pride povprečno 5,3 odraslih konj in 3,4 žrebeta. Poleg konj rejci v večjem številu redijo še perutnino v 24,8 %. Skupina ni deljena na podskupine, zato število predstavlja vse vrste perutnine od puranov, kokoši nesnic, fazanov in pegatk. V povprečju je na kmetiji 7,8 živali. Na tretjem mestu so prašiči s skupnim številom živali 564. Sledi drobnica z 329 ovci in 65 kozami. V najmanjšem številu pa rejci redijo govedo in ostalo, kjer so navajali rejo kuncev. Rejci na kmetijah redijo manjše število različnih vrst, kar pomeni da niso specializirani za rejo samo eno vrste domačih živali. Njihova živinoreja je okolju prijazna in rejci posavskega konja brez težav izpolnjujejo zahteve nitratne direktive in ne preobremenjujejo kmetijskih zemljišč z živalskimi gnojili.

Skupno število GVŽ vseh živali je 1.116,95. Ko to število delimo s skupnim številom kmetijskih zemljišč, ki so njive, travniki in pašniki, vrtovi (1.090,7 ha), dobimo povprečno obremenitev 1,1 GVŽ / ha.

Preglednica 11: Število živali pri anketiranih rejcih

Skupina živali	Skupno število živali	Skupno GVŽ
Konji	841	677
Govedo	387	250,2
Prašiči	564	126,9
Ovce	329	49,35
Koze	65	9,75
Perutnina	750	3,75
Ostalo	81	0
SKUPAJ	3.017	1.116,95

4.8 PRILJUBLJENOST PASME MED REJCI

Pasma je med rejci zelo priljubljena, saj so vsi rejci obkrožili, da ne bi menjali posavske pasme konja s katero drugo pasmo konj. Čeprav ni bilo potrebno navesti razlogov zakaj ne bi menjali pasme, je kar veliko rejcev navajalo razloge. Navajajo, da je zelo nezahtevna glede oskrbe, mirnega – dobrohotnega značaja, vsestransko uporabna – tako za vožnjo z vozovi, zapravlјivčki, delo in ježo. V veliki večini pa so tudi navajali, da je najbolj prilagojena na okoljske razmere, saj je avtohtona pasma. To lahko predpostavljamo, da so navajali predvsem rejci iz Posavja. Res je, da nekateri rejci redijo tudi druge pasme, vendar so to v večini toplokrvne in le 9,8 % vseh konjev, ki jih redijo.

5 RAZPRAVA IN SKLEPI

5.1 RAZPRAVA

Konjereja je po drugi svetovni vojni izgubljala na pomenu, saj je bil konj zaradi vedno večjega uveljavljanja strojev v kmetijstvu, vojski in transportu vedno manj potreben. Vendar je konjereja zadnje čase v porastu, seveda ne spada med pomembnejše živinorejske panoge, a je glede na velikost in geografsko strukturo naših kmetij zelo primerna. Za takšno rejo so primerne avtohtone pasme konj, saj so prilagojene na naše okolje. Ena takšnih pasem je tudi pasma posavski konj.

Anketirani rejci, ki so odgovorili na anketo imajo 758 živali, to znaša 48,9 % vse ciljne populacije posavskih konj. Od tega je 391 kobil, 39 žrebcev, žrebet pa je 328. Rus (2005) navaja v rejskem programu, da je število posavskih konj v letu 2005 znašalo 792, ciljna velikost populacije pa znaša 1550. Plemenskih kobil je bilo leta 2005 365, žrebcev pa 61. Iz te primerjave je razvidno, da število konj narašča in lahko bi sklepali, da rejci sledijo rejskemu programu. Rejci tako povprečno redijo na kmetiji 5,3 odraslih konj in 3,4 žrebeta. Anketirani rejci redijo posavske konje povprečno 17,2 leti. Kot glavne vzroke za rejo, rejci navajajo predvsem miren značaj posavskih konj. Reja pa predstavlja tudi dodaten zaslužek na kmetiji. Kmetije so manjše in verjetno mešane ali pa dopolnilne kmetije, zato rejci svoja žrebeta prodajajo za meso in sicer kar 21,7 % rejcev. Ta žrebeta so verjetno moška in pa slabša ženska žrebeta. Dodaten vir zaslužka predstavlja nekaterim kmetijam tudi turizem, vendar le pri 1,7 % rejcev in pa verjetno subvencije za ohranjanje pokrajine pred zaraščanjem.

Posavskega konja rejci uporabljajo na svojih kmetijah predvsem za vožnjo z vozovi in sanmi, ježo in pa delo na njivah. To delo je cenovno bolj ugodno za rejce, saj so kmetije majhne in se nakup dragih strojev ne izplača. Lahko pa je to delo s konjem povezano tudi s sonaravnim kmetovanjem (delo na njivah, v gozdu in ohranjanje pokrajin).

Anketirani rejci imajo 1.564,5 ha zemljišč. V njihovi lasti je 1.159,6 ha zemljišč, v najemu pa imajo dodatnih 404,9 ha zemljišč. Povprečna velikost kmetije znaša 16,3 ha, če odštejemo še gozdove, dobimo le 11,4 ha uporabnih zemljišč (travniki in pašniki, njive, sadovnjaki in vinogradi, ter vrtovi). Velik del rejcev doma prideluje krmo za živali predvsem seno, sledi koruza, ječmen in oves. V največjem deležu in sicer v 44,8 % rejci kupujejo vitaminske mešanice, sledijo oves, koruza in otrobi. Tako lahko predpostavimo, da kmetje v največji meri svoje živali krmijo z voluminozno krmo, koruzo, ječmenom, ovsom in dodajajo vitaminske mešanice. Na teh kmetijah je skupno 3.017 živali, seveda je največje število konj in sicer 841. To je razumljivo saj smo anketo izvedli med člani Združenja rejcev konj pasme posavec. Sledi perutnina, na kmetiji je povprečno 7,8 pernatih živali. Redijo še drobnico, prašiče, govedo in kunce. Skupno število GVŽ tako znaša 1.116,95, povprečno obremenitev pa znaša 1,1 GVŽ / ha. Po normativih Uredbe o varstvu voda pred onesnaževanjem z nitrati iz kmetijskih virov (2009) je v živinskih gnojilih konja, starejšega od enega leta, 60 kg dušika na leto. Ker na anketiranih kmetijah prispevajo največ živinskih gnojil konji, lahko sklepamo, da obravnavane kmetije izkoriščajo le slabih 50 % dovoljene količine dušika, ki bi ga lahko po Uredbi o varstvu voda pred onesnaženjem z nitrati iz kmetijskih virov (2009) uporabili za gnojenje kmetijskih površin z živinskimi gnojili.

Vsi rejci so navdušeni nad to pasmo, in zagotavljajo, da te pasme ne bi in ne bodo menjali za katero drugo pasmo konj. Na kmetijah sicer redijo še 83 konj ostalih pasem, ampak to je zanemarljivo, saj znaša le 9,8 % vseh njihovih konj. Mislim, da se za posavsko pasmo ni potrebno bati, da bi njihova populacija padla, saj so anketirani rejci z vsem srcem pri reji le teh.

5.2 SKLEPI

Pri izdelavi diplomske naloge smo prišli do naslednjih sklepov:

- Glavni vzrok za rejo posavskega konja je njegov miren značaj, sledi še prireja mesa, ohranjanje kmetijskih površin pred zaraščanjem, ohranjanje družinske dediščine, delo na kmetijah in hobi.

- Rejci navajajo, da svoje konje največ uporabljajo za vožnjo z vozovi in sanmi, sledi ježa, delo na njivah, pašništvo, prireja mesa in delo v gozdu.
- Anketirani rejci imajo v lasti 1.159,6 ha kmetijskih zemljišč in gozdov, v najemu pa imajo 404,9 hektarjev. Povprečna velikost kmetije je 16,3 ha. Na kmetijah je skupno 3.017 živali, konji predstavljajo 27,8 %. Sledijo še perutnina, prašiči, drobnica in govedo. Skupno število GVŽ vseh živali je 1.116,95. Povprečna obremenitev je 1,1 GVŽ / ha.
- Vsi rejci so odgovorili, da ne bodo menjali posavskega konja za kakšno drugo pasmo.

6 POVZETEK

Število konj je že pred drugo svetovno vojno po njej pa še toliko bolj upadalo. S pomočjo rejcev in pa strokovnjakov smo ohranili avtohtone pasme konj, ti so organizirali razna društva. Konjereja je ena od kmetijskih panog, ki je zadnje čase v porastu seveda ne spada med pomembnejše kmetijske panoge a je zelo primerna za naše okolje. Saj so kmetije v Sloveniji manjše in niso konkurenčne velikim kmetijam, ki se s kmetijstvom ukvarjajo intenzivno. Še posebno so primerne za rejo na takšnih kmetijah avtohtone pasme, saj so prilagojene na naše okoljske razmere. Ena takšnih pasem je tudi posavski konj.

Z raziskavo smo ovrednotili vzroke za rejo posavskega konja v Slovenskem kmetijskem prostoru. To smo preučili s pomočjo anketnega vprašalnika, ki smo ga meseca marca 2010 poslali 219 rejcem – članom Združenja rejcev konj pasme posavec.

Rejci – člani, ki so odgovorili na anketo, imajo 48,9 % populacije posavske pasme konj in jih redijo v povprečju 17,2 leti. Ti rejci redijo svoje konje predvsem zaradi njegovih pasemskih lastnosti: mirnega – dobrohotnega značaja, skromnost pri prehrani,... Sledi še prireja mesa, ohranjanje kmetijskih površin pred zaraščanjem, nadaljevanje družinske dediščine in dela na kmetijah. Na kmetijah pa jih uporabljajo predvsem za vožnjo z vozovi in zapravljiščki, ježo, delo na njivah, pašništva in dela v gozdu. Nekateri pa jih redijo tudi zaradi turizma na kmetijah.

Ti rejci imajo manjše kmetije, ki so povprečne velikosti 16,3 ha. Kmetje, kot glavno krmo za prehrano živali navajajo voluminozno krmo, koruzo, ječmen in oves. Od manjše količine kupljene krme prevladujejo vitaminska mešanica, koruza, oves in otrobi. Redijo skupno 3.017 živali. Skupno število GVŽ znaša 1.116,95, povprečna obremenitev pa 1,1 GVŽ / ha.

Pasme rejci ne bodo menjali, saj se jim zdi ta najbolj primerna za rejo na njihovih kmetijah.

7 VIRI

Domači konj. 2010. Wikipedia (15. maj 2010).

http://sl.wikipedia.org/wiki/Slika:Posavec_horse_Sentrupert_dec_26_2009.jpg

(6. jun. 2010)

Fotogalerija konj Posavec. 2010. Slovensko združenje rejcev konj pasme Posavec.

<http://www.posavec.si/galerija-arhiv.html> (23. apr. 2010)

Heric D. 2005. Število konj v zadnjih letih narašča. Razvoj konjereje v Sloveniji. Revija o konjih, 13, 1: 22-23

Ivanković A. 2004. Konjogojstvo. Zagreb, Hrvatsko agronomsko društvo: 55-56

Jurkovič J. 1984. Konjereja. Knjižica za pospeševanje kmetijstva 1984. Ljubljana, ČZP Kmečki glas: 5-200

Kovač M., Bratić S., Marinić V., Hrastovec D., Gugić G., Sekol V., Pjanić S., Schneider-Jacoby M. 1994. Hrvatski posavec: autoktoni konj Hrvatske. 1. izdaja. Zagreb, Poljoprivredni center Hrvatske: 12-32

Krumpak S. 1994. Pasma konj. Ljubljana, ČZP Kmečki glas: 100 str.

Nushol Z. 2005. O posavskem konju. Revija o konjih, 13, 5: 14

Nushol Z., Tušak M. 2005. Posavski konj (2). Revija o konjih, 13, 6: 34-35

O združenju. 2005. Slovensko združenje rejcev konj pasme Posavec.

http://www.posavec.si/o_zdruzenju.html (23. apr. 2010)

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2005. 2006. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Kmetijski inštitut Slovenije.
[http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Bostjan/Zeleno_porocilo/Microsoft_Word - ZP 2005-jan2007.pdf](http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/Bostjan/Zeleno_porocilo/Microsoft_Word_-_ZP_2005-jan2007.pdf) (25. nov. 2010)

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2007. 2008. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Kmetijski inštitut Slovenije.
[http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/zakonodaja/2009_Pomembna_porocila/ZP 2007 splosno.pdf](http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/saSSo/zakonodaja/2009_Pomembna_porocila/ZP_2007_splosno.pdf) (25. nov. 2010)

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2008. 2009. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Kmetijski inštitut Slovenije.
http://www.mkgp.gov.si/si/splosno/vstopna_stran/aktualne_teme/porocilo_o_stanju_kmetijstva_zivilstva_in_gozdarstva_v_letu_2008 (25. nov. 2010)

Posavsko konjerejsko društvo. 1997. Revija o konjih, 4, 6: 14

Rus J. 1999. Organizacija konjereje v republiki Sloveniji in smeri nadaljnjega razvoja.
Revija o konjih, 6, 1: 10-14

Rus J. 2001. Pregledi rodovniških kobil in naraščaja ter žrebic za sprejem v rodovnik v letu 2000. Revija o konjih, 9, 6: 60-62

Rus J. 2005. Rejski program za pasmo posavski konj. Združenje rejcev konj pasme posavec.
<http://www.posavec.si/pdf/rejski-program-posavec.pdf> (23. apr. 2010)

Simonišek P. 2010. Poroka z vpregami posavcev (29. maj 2010).
<http://picasaweb.google.si/petra555/PorokaZVpregamiPosavcev> (5. jun. 2010)

Uredba o varstvu voda pred onesnaženjem z nitrati iz kmetijskih virov. 2009. Uradni list RS, št. 113-5147/2009, stran 15513

<http://stari.iusinfo.si/Baze/REGI/F/L0941BHH.htm> (26. nov. 2010)

Vejnovič J., Rus J., Štuhec I., Krušič L. 2008. Naši konji. Ljubljana, ČZP Kmečki glas: 20-35

ZAHVALA

Zahvaljujem se mentorju prof. dr. Ivanu Štuhcu za vso pomoč, strokovne nasvete in vedno prisotno prijaznostjo ter dobro voljo v času nastajanja tega diplomskega dela.

Hvala tudi prof. dr. Petru Dovču in predsedniku prof. dr. Stanku Kavčiču za sodelovanje pri diplomskem delu.

Zahvaljujem se tudi vsem rejcem – članom, ki so izpolnili anketne vprašalnike.

Zahvaljujem se tudi mojim staršem, sestri, možu, sinu in vsem, ki so mi v času študija in pri izdelavi diplomskega dela kakor koli pomagali.

PRILOGE

Priloga A:

Anketni vprašalnik

SPOŠTOVANI

Pred Vami je anketni vprašalnik. Vaši odgovori nanj bodo osnova za mojo diplomsko nalogo. Sem absolventka visokošolskega strokovnega programa zootehnike na Biotehniški fakulteti v Ljubljani.

S pomočjo odgovorov na vprašanja, ki ste ga prejeli rejci posavskega konja bom ugotovila širjenje in razvoj reje pasme posavskega konja v Sloveniji.

Podatki zbrani z vprašalnikom, bodo namenjeni izključno potrebam diplomske naloge. Tajnost Vaših podatkov bo zagotovljena.

Da pa bi dobila čim boljši vpogled o širjenju in razvoju pasme posavskega konja Vas prosim, da mi v štirinajstih dneh vrnete izpolnjen vprašalnik.

Za sodelovanje se Vam iskreno zahvaljujem in Vas lepo pozdravljam.

Tanja Botički, absolventka zootehnike
Podvinje pri Kapelah

ANKETNI VPRAŠALNIK

IME;
PRIIMEK;

ŠTEVILO POSAVSKIH KONJ NA KMETIJI;

KOBILE:

ŽREBEC:

Vprašalnik izpolnite tako da v okence pred izbranim odgovorom naredite križec in napišete na črto oz. v tabelo.

1. ZAKAJ STE SE ODLOČILI ZA REJO POSAVSKEGA KONJA?

- ☐ ker je mirnega značaja
- ☐ za prirejo mesa
- ☐ delo na kmetiji
- ☐ za ohranjanje kmetije (pašništvo)
- ☐ turizem na kmetiji
- ☐ nadaljujete družinsko dediščino
- ☐ ker je skromen glede prehrane
- ☐ drugo

2. ZA KAJ UPORABLJATA POSAVSKE KONJE NA KMETIJI?

- ☐ ježa
- ☐ vožnja z vozovi in sanmi
- ☐ delo na njivah
- ☐ delo v gozdu
- ☐ drugo

3. KOLIKO ČASA STE ŽE REJEC PASME POSAVSKEGA KONJA?

..... let

4. KMETIJSKA ZEMLJIŠČA NA KMETIJI V HEKTARJIH.

NAČIN RABE	V LASTI	V NAJEMU	SKUPAJ
GOZD			
TRAVNIKI IN PAŠNIKI			
SADOVNJAKI IN VINOGRADI			
NJIVE			
DRUGE KMETIJSKE POVRŠINE (vrtovi, rastlinjaki,...)			
KMETIJSKA ZEMLJIŠČA SKUPAJ			

5. KRMA ZA ŽIVALI (v okence pred izbranim odgovorom naredite križec in napišete na črto)

Pridelana krma doma:

- ☐ seno
- ☐ travna silaža
- ☐ zelena trava
- ☐ oves
- ☐ koruza
- ☐ ječmen
- ☐ drugo

Kupljena krma:

- ☐ seno
- ☐ oves
- ☐ koruza
- ☐ soja
- ☐ sončnične tropine
- ☐ otrobi
- ☐ pesni rezanci
- ☐ vitaminske mešanice
- ☐ kompletne krmne mešanice
- ☐ drugo

6. STALEŽ ŽIVALI NA VAŠI KMETIJI?

KATEGORIJA	ŠTEVILO ŽIVALI	ŠTEVILO GVŽ
KONJI - posavska pasma		
- ostale pasme		
GOVEDO		
PRAŠIČI		
OVCE		
KOZE		
PERUTNINA		
DRUGO		

7. ALI BI ZAMENJALI PASMO POSAVSKEGA KONJA S KATERO DRUGO PASMO?

☐ Da

☐ Ne

Če ste odgovorili z da, Vas prosim za kratko obrazložitev:

.....

.....

.....

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ZOOTEHNIKO

Tanja BOTIČKI

**UVELJAVLJANJE POSAVSKEGA KONJA V
SLOVENSKEM KMETIJSKEM PROSTORU**

DIPLOMSKO DELO
Visokošolski strokovni študij

Ljubljana, 2010